ПРОГРАМА

за управление и развитие

на ИНСТИТУТА ЗА КОСМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИИ

при БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

за периода

2027 - 2030 г.

проф. д-р инж. Георги Николаев Желев

за участие в конкурс за избор на Директор на ИКИТ-БАН

обявен от Управителния съвет на БАН на 20.10.2026 г.

октомври
2026 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. МИСИЯ 3
2. СТРУКТУРА НА ИНСТИТУТА.....3
3. ВИЗИЯ И ПРИОРИТЕТИ В НАУЧНОТО РАЗВИТИЕТО НА ИКИТ-БАН.....4
4. КАДРОВОТО РАЗВИТИЕ НА УЧЕНИТЕ В ИКИТ-БАН.....6
5. УСЛОВИЯ НА РАБОТА И МОДЕРНИЗИРАНЕ НА МАТЕРИАЛНАТА БАЗА НА ИНСТИТУТА. 8
6. ИЗДАТЕЛСКА И ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ 9
7. ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ.....10
8. ПРИОРИТЕТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕТО НА ИКИТ-БАН.....12

ЗАКЛЮЧЕНИЕ 12

Програмата ми се базира на приетите от **УС** и **ОС** на **БАН мисия, структура и приоритетни научни области** на Института за космически изследвания и технологии. Тя е в синхрон с научна дейност и в съответствие с общочовешките ценности, националните традиции и интереси за развитието на българската, европейската и световната наука в областта на космическите изследвания.

Института за космически изследвания и технологии е един от уникалните институти на Българската академия на науките.

Политиката за развитието му в науката и иновациите е в унисон с тези на Българската академия на науките (Стратегията за развитие на Българската академия на науките 2018-2030 г., Закон за БАН и Устав на БАН) и с Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2017-2030.

Със своята над 55 годишна история, специалистите и учените в Института, допринасят и обогатяват научните изследвания в областта на космическите науки и това е фактор за напредъка на страната ни в тази област.

1. МИСИЯ

Чрез своята мисия, ИКИТ-БАН затвърждава своята позиция в областта на фундаменталните и приложни изследвания на физиката на Космоса, дистанционните изследвания на Земята и планетите и аерокосмическите технологии. Института се утвърждава като важен национален и международен научен център за иновации и високи научни постижения в космическите изследвания, както и за обучение на кадри в областта на фундаменталните и приложните изследвания за изучаване на Космоса.

2. СТРУКТУРА НА ИНСТИТУТА

Със своята интердисциплинарна насоченост ИКИТ-БАН може да се разглежда като комплексен национален научен център, осигуряващ адаптирането на българската наука и развиването ѝ в различните области на космическите изследвания. Наличието на такова звено в Българската академия на науките е необходимо както за страната, така и за науката.

На базата на основните приоритети, до сега съществуващата структура на ИКИТ-БАН ще се запази, а при необходимост ще се оптимизира (*схема 1*).

В допълнение, както във всеки друг институт на БАН, имаме администрация, състояща се от:

- Финансово-счетоводен отдел;
- Административен отдел
- Човешки ресурси;
- Библиотека;
- Технически отдел, поддръжка, портиери, общи работници и хигиенисти.

Схема 1. Структура на ИКИТ-БАН

3. ВИЗИЯ И ПРИОРИТЕТИ В НАУЧНОТО РАЗВИТИЕТО НА ИКИТ-БАН

СИЛНИТЕ СТРАНИ

Институтът за космически изследвания и технологии – БАН е водещ научен център в България в областта на космическите изследвания. Основният научен приоритет е извършване на целенасочени фундаментални и приложно-ориентирани научни изследвания и иновационна дейност в областта на космическите изследвания и технологии.

Създадената за над 55 години научна школа в ИКИТ-БАН осъществява подготовката и образованието на магистри и докторанти и кадрово израстване в условията на технологично, дигитално, отворено и модерно общество по актуални тематики свързани с:

- Физика на космоса;
- Слънчево-земна и космическа физика (*слънчев вятър, магнитосферно-йоносферна физика, физика на високата и средната атмосфера, космически климат и космическо време*);
- Астрофизика на високите енергии, галактически космически лъчи;
- Създаване, развитие и трансфер на методи, средства и технологии за изследване на околната среда и сигурността с интегрирано използване на технологиите за дистанционно наблюдение на Земята, геоинформационните системи и наземните методи;
- Изследвания за получаване и приложение на нови материали за космически експерименти;

- Медико-биологични изследвания, космически биотехнологии, хелиобиология, телемедицина;
- Разработка на иновативна аерокосмическа техника и технологии, както и трансфера им в икономиката и бизнеса.

Основната и правилната посока за развитието на ИКИТ е чрез решаването на задачи в областта на космическите изследвания и участие в различни проекти да се осигури възможност за създаване и развитие на колективи от експерти във все по-широк кръг научни мрежи на национално и международно ниво.

Конкретен израз на това развитие са проектите (*международни и на национално ниво*) и експертизите реализирани от учените от ИКИТ-БАН. За последните 4 години в Института са реализирани 129 международни и национални научни проекти, на обща стойност около 5 000 000 лв. (малко над 2 500 000€), от тях 16 са финансирани от РП на ЕС, НАТО, ЮНЕСКО и др., 37 бр. проекти са финансирани от ФНИ, а 11 бр. – от български фирми.

В периода 2023-2026 г. в Институтът завърши успешно участието си в две национални научни програми – ННП „Интелигентно растениевъдство“ и ННП „Сигурност и отбрана“.

Ето защо стратегията ми за развитието на Института в периода 2027-2030 г. ще има за цел:

- *участие в по-мащабни научни проекти и програми;*
- *създаване на по-силно конкурентноспособни колективи;*
- *засилена иновационна и изобретателска дейност;*
- *повишена публикационна активност;*
- *повишаване на нивото на изследователската дейност в ИКИТ.*

Тази стратегия ще позволи да се запазят вече подготвените квалифицирани научни кадри и да се обособят колективи, които ще развиват тематиката и материалната база, и ще създават условия за постъпване на млади специалисти в ИКИТ-БАН.

Ще съдействам за развитие и на филиала на ИКИТ във гр. Стара Загора.

Ще подкрепям връзката на науката с бизнеса чрез привличане и участие на малки и средни предприятия в съвместни научно и научно-приложни дейности.

Ще съдействам за продължаване на развитието на следните основни научни направления в Института:

- Дистанционни изследвания на Земята и планетите;
- Физика на Космоса;
- Аерокосмически системи и технологии.

СЛАБИ СТРАНИ

Заради своята интердисциплинарност вътре в Института трудно се създават големи екипи и колективи.

Решението е инициране, участие и/или управление на Национална научна програма „Космос“ или други големи национални програми и проекти, свързани с космическите изследвания. Участие в инфраструктурни програми и проекти за модернизиране на научната апаратура и сградния фонд.

Други фактори на уязвимост на ИКИТ са все още ниското равнище на гарантирано заплащане и малката разлика на възнагражденията между различните академични звания на учените и все още ниския брой млади учени. Поради това, не е изключено с времето да бъде загубен научния потенциал в отделни изследователски направления свързани с физическите науки.

Друга слаба страна е ниския брой защити на научната степен „Доктор на науките“.

Решението за това е съвместна работа с Ръководството на БАН за увеличаване на трудовите възнаграждения на учените и допълнително стимулиране защитата на хабилитационните трудове на докторите и доктор на науките.

Възприетият принцип за мобилност в ИКИТ на учените води до развитие на контактите с външни партньори и повишава потенциала за участие в международни изследователски консорциуми.

Приоритет е и ще бъде привличането на млади кадри. Решение е кооперирано взаимодействие с висшите училища и университетите, работа с млади хора в училищата.

Стъпка за това решение е създадената от мен „Младежка сесия“, която ще се проведе за трета година към годишната международна научна конференция на Института: Космос, Екология и сигурност – SES.

4. КАДРОВОТО РАЗВИТИЕ НА УЧЕНИТЕ В ИКИТ-БАН

Най-ценният капитал на ИКИТ-БАН са човешките ресурси и поради това друг, не по-малко важен приоритет е развитие и израстване на кадровия състав, както и привличане на млади хора в приоритетните области и тематики. Не могат да се получат значими научни резултати само с модерна научна инфраструктура и финансови средства при липса на качествени учени и научни колективи.

За мен и Ръководството основен приоритет е кадровото развитие и възрастовото разпределение на учените в Института за осъществяване на нормална приемственост между поколенията.

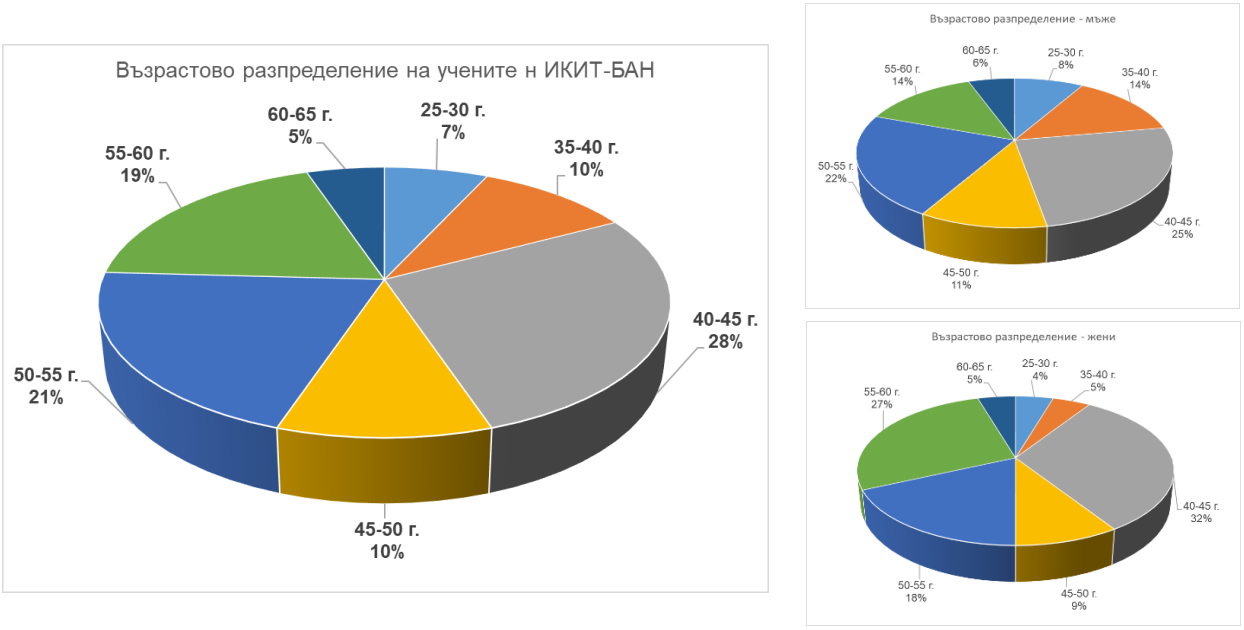

Схема 2. Възрастовото разпределение на учените на основна работа в ИКИТ-БАН

Възрастовото разпределение на учените на основна работа в ИКИТ-БАН през последните 4 години започна да се нормализира, но все още процентът на младите научни кадри е малък (около седем).

Заплащането на труда на учените зависи, както от творческите резултати, количеството и качеството на вложения труд, така и от тяхната активност за пошиването в научна степен и академична длъжност. В този смисъл особено голяма е ролята на Научния съвет и Ръководството на ИКИТ, които трябва навременно и балансирано да осъществяват кадровото израстване в Института.

С приетата методика в ИКИТ ще продължи да се засилва диференцираното допълнително финансово стимулиране, изхождайки от конкретните резултати на отделните колективи, учени и сътрудници.

Ще съдействам защитите на дисертационните трудове и хабилитирането на научните кадри да са в академичен дух и в съответствие със Закона за развитието на академичния състав в република България (ЗРАСРБ) и Правилниците за приложението му.

Ръководството и Научният съвет на ИКИТ, заедно с ръководителите на секции, постоянно ще се грижат за постъпването на талантливи млади хора, като планомерно се обявяват конкурси за докторанти и асистенти и периодично се подобряват условията за реализацията им. *Ще подкрепям включването на докторантите в различните научноизследователски проекти, по които се работи в Института. Ще подкрепям приобщаване на докторантите и младите учени в научната дейност чрез кандидатстването им в конкурси за асистенти.*

Един добър пример е подкрепата от страна на ИКИТ участието на младите учени, докторантите и постдокторантите в конкурсите на Европейския социален фонд, по Националните програми, проектните покани на Фонд „Научни изследвания“ и други. По този начин се осигурява по-доброто им финансиране, а в бъдеще – и привличане на нови млади кадри.

Организиране на „Дни на отворените врати“ в Института (*около Международния ден на авиацията и космонавтиката 12 април и около 1 ноември - Денят на народните будители*) са насочени за популяризиране на дейността на Института сред широката общественост.

Зачислени докторанти през периода 2023-2026 г. са 18 докторанта, а бройката на успешно защитилите за същия период е 15 докторанти.

Институтът за космически изследвания и технологии е акредитиран и може да обучава докторанти по следните научни специалности:

в професионално направление 4.1 Физически науки:

- докторска програма „Астрофизика и звездна астрономия“;
- докторска програма „Физика на океана, атмосферата и околоземното пространство“;

в професионално направление 4.4 Науки за земята:

- докторска програма „Дистанционни изследвания на Земята и планетите“;

в професионално направление 5.2 Електротехника, електроника и автоматика:

- докторска програма „Автоматизирани системи за обработка на информация и управление“ (*по отрасли*);

в професионално направление 5.5 Транспорт, корабоплаване и авиация:

- докторска програма „Динамика, балистика и управление на полета на летателните апарати“.

Тези докторски програми могат да обединени и сведени до три програми, като това ще бъде приоритет на мен и бъдещето ръководство на ИКИТ.

5. УСЛОВИЯ НА РАБОТА И МОДЕРНИЗИРАНЕ НА МАТЕРИАЛНАТА БАЗА НА ИНСТИТУТА

Важен фактор и необходимо условие за провеждане на висококачествени научни изследвания е наличието и поддържането на съвременна и модерна научна инфраструктура, както и условията на работа. В настоящия момент ИКИТ-БАН е ситуиран в гр. София, Научен комплекс 1 на БАН с Филиал на ИКИТ и НПП „Космос“ в гр. Стара Загора.

За някои от изследванията е необходимо осигуряването на достъп до специфични бази данни, облачни услуги или до уникални научни съоръжения и апаратура извън Института.

Приоритет е и ще бъде продължаването процеса на подобряване на условията за работа в ИКИТ чрез съвестно стопанисване, модернизиране и подобряване на наличната инфраструктурна база на Института и Филиала му (сградите и помещенията) и модернизиране на научната база (научна апаратура и техника) в лабораториите и секциите.

Благодарение на Ръководството на БАН, по Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България - НПВУ се реновира основната сграда на Института – бл. 1 в Научен комплекс 1 на БАН.

Трябва да продължат усилията за реновиране на сградите и помещенията, като се осъществява качествената им поддръжка, което от своя страна ще позволи значително да се подобрят условията на труд. Всички тези дейности са свързани с финансовите възможности на ИКИТ и търсене на външни инвестиции.

Стремежът на Ръководството ще бъде да се продължи процесът на повишаване на енергийната ефективност на сградите и помещенията, което ще снижава разходите за поддръжка. Приоритет за следващите 4 години ще бъде реновиране на сградите на Филиала на ИКИТ в гр. Стара Загора.

По този начин спестеният финансов ресурс може да се пренасочи за осигуряване на по-комфортна работна среда и осигуряване на по-добри санитарни условия.

За това ще разчитам и на подкрепата на Ръководството на Академията, неправителствени организации и общини.

6. ИЗДАТЕЛСКА И ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ

Изданията на ИКИТ позволяват бързо публикуване на нови резултати на учените от Института и допринасят за известността му в страната и чужбина, както и за установяване на трайни връзки с партньорски организации и отделни учени.

- списание *Aerospace Research in Bulgaria (Аерокосмически изследвания в България)* е включено за индексиране в Emerging Sources Citation Index, част от Web of Science, в която база-данни е в квартил Q4 (2020 г.) (http://mjl.clarivate.com/cgibin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=MASTER&ISSN=1313-0927);
- списание *Sun and Geosphere (Слънце и геосфера)* на Регионалната мрежа на страните от Балканския, Черноморски и Каспийски регион за изследване на космическото време;
- ежегодно издание на Сборник с доклади от международна научната конференция Solar Influences on the Magnetosphere, Ionosphere and

Atmosphere, които са с импакт фактор и в квартил Q4 (https://www.spaceclimate.bas.bg/ws-sozopol/#archive)
- ежегодно издание на Сборник с доклади от международна научната конференция *Space, Ecology, Safety (Космос, Екология, Сигурност)*, организирана от ИКИТ (http://space.bas.bg/SES/archive.html).
- ежегодно издание на Сборник с доклади от младежката сесия към конференцията *Space, Ecology, Safety (Космос, Екология, Сигурност)* (http://space.bas.bg/SES/archive.html).

Всички издания са с отворен достъп в Интернет, което ще се запази и в бъдеще и ще благоприятства за по-високата цитируемост на научната продукция на колегите от ИКИТ.

Приоритет ще бъде разработване на функционалност за следене на интереса към съответните публикации от списанията и сборниците, чрез отчитане на изтеглянията. По този начин ще се акцентира върху качествената научна продукция.

Ежегодно в библиотеката на Института постъпват издания от Централна библиотека на БАН по абонамент и книгообмен.

Приоритет в развитието на издателската дейност е индексирането на списание Aerospace Research in Bulgaria в базата данни Scopus и повишаване на неговия квартил и импакт фактор. Индексиране и вдигане на нивото на сборниците от конференциите. Друг приоритет ще бъде стимулиране на публикуването на хабилитационните трудове на колегите като монографии или книги.

Това стана възможно чрез прокараната от Ръководството и гласуване в Научния съвет финансовата подкрепа за издаване на монографии и книги.

Институтът за космически изследвания и технологии има дългогодишни традиции и заема едно от челните места в Академията по брой патенти и полезни модели. През последните 4 години има 11 броя регистрирани изобретения и 24 броя полезни модели с патентопритежател ИКИТ-БАН.

Редица от тях са високо оценени със специални награди, дипломи и медали на национални и международни форуми за иновации. Колеги са носители на наградата „Изобретател на годината“.

7. ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ

Финансовото състояние на ИКИТ е добро. Ефективното използване на различни финансови източници помага за постигане на по-добри научни и финансово-икономически резултати. Възможните пътища за ефективност са два – увеличаване на приходите и оптимизиране на разходите.

Приходи:

Приходите на финансови средства в ИКИТ-БАН е от три източника: Бюджетна субсидия, Проектно финансиране и Собствени приходи.

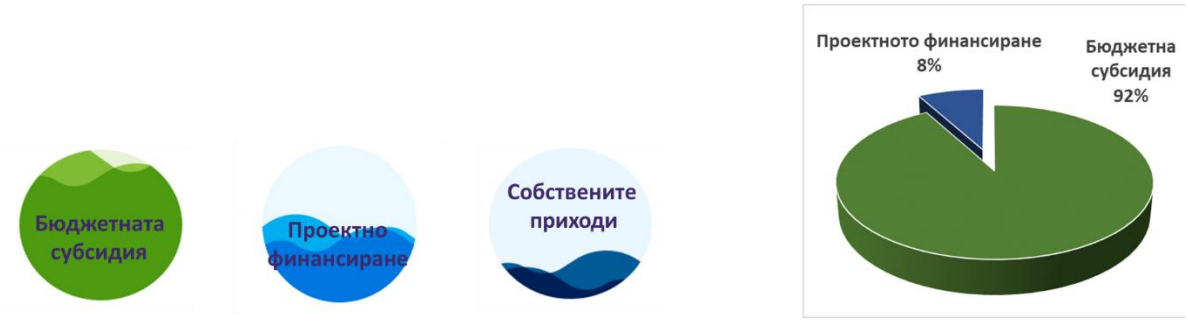

Схема 3. Източници на финансиране на ИКИТ-БАН

Основният източник на финансиране е бюджетната субсидия и нейното разпределение по компоненти. Доколкото компоненти 1, 3 (К1 и К3) и ЦР са относително независими, то компонент 2 (К2) зависи изцяло от дейността и работата на учените в Института.

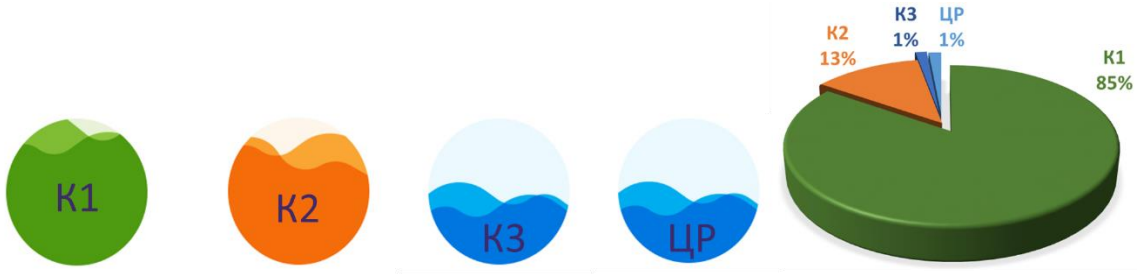

Схема 2. Компоненти на бюджетната субсидия

Усилията на Ръководството ще са насочени към увеличаване на компонент 2 (К2) чрез засилване на научноизследователската дейност на личния състав на ИКИТ, от една страна, и нейното ясно диференцирано разпределение, от друга.

При проектното финансиране, ръководителят и преките изпълнители по даден проект се разпореждат със средствата, получени за изпълнение на решаваните от тях задачи. Те се изразходват по предварително изработен и утвърден от финансиращата организация финансов план. Приход за Института са размера на направените отчисления за базовата организация. Решаващо за увеличаване на това перо е участието на Института и отделните колективи в различни научноизследователски проекти както на национално, така и на международно ниво. В този смисъл ще се засили ролята на Научния съвет и неговата отговорност при обвързване на научната политика на ИКИТ.

Ще подкрепям с предимство участието на колективи в проекти, за които е приложено конкурсното начало. Няма да толерирам проекти със неосигурено съфинансиране.

Собствените приходи са много малко перо в бюджета на Института и се генерират от наеми и услуги.

Ще подкрепям развитието на научно-експертната дейност и иновационни разработки в Института.

Разходи:

Ръководство трябва да прави периодично анализ на всички разходи на ИКИТ и максимално да ги оптимизира за постигане на добра финансова дисциплина.

8. ПРИОРИТЕТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕТО НА ИКИТ-БАН

Принципите на управлението на ИКИТ ще се базират на Устава на БАН и действащите закони и нормативни актове, както и на решенията на Научния съвет и Общото събрание на учените на ИКИТ.

Основните принципи са:

- Съвместна работа на Ръководството с Научния съвет и Общото събрание на Института;
- Прозрачност и обективно вземане на управленчески решения при използване на пълната информация за състоянието на проблематиката;
- Демократичност в процеса на вземане на решения;
- Честност и отговорност към колегите, екипност, партньорство и уважение;
- Съхраняване и развитие на уникалната идентичност на ИКИТ-БАН;
- Толерантност и недопускане на дискриминация;
- Осигуряване на финансова стабилност, дисциплина и стриктна отчетност.
- Съвместна работа с органите на управление на БАН.

Организационно-управленската структура, която предлагам е:

Директор – координиращ общото екипно ръководство, администрация и финанси на Института;
Заместник-директор – координиращ научно-приложна и експертна дейности;
Научен секретар – координиращ научната и образователна дейност на ИКИТ и връзката с БАН и външни институции;
Главен счетоводител – координиращ финансово-счетоводните дейности на ИКИТ;
Помощник-директор – координиращ дейностите по поддръжка на сградния фонд и ремонти;
Ръководители на секция – координиращи работата вътре в своите секции;
Ръководител на Филиал на ИКИТ-БАН в гр. Стара Загора – координиращ работата на Филиала в гр. Стара Загора;
Отговорник на Научно производствено поделение „Космос“, гр. Стара Загора – координиращ работата в НПП „Космос“ в гр. Стара Загора.

Директорът и Ръководството ще се отчитат пред Общото събрание на ИКИТ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В тези няколко страници, в които съм изложил своята програма, най-вероятно не съм успял да обхвана всички аспекти по отношение на управлението и

развойната дейност на ИКИТ-БАН, но съм отворен за конструктивни предложения и допълнения.

Вярвам, че, ако бъда избран за Директор, в процеса на работа, последната ще бъде допълвана и усъвършенствана с обединените усилия на целия колектив.

Вярвам, че един по-млад колектив от единомишленици ще оптимизира управлението и ще води напред, ще развива и пази традициите на Института за космически изследвания и технологии за да може да се гордеем, че сме част от него.

София
16 октомври 2026 г.

подпис:
/проф. д-р инж. Г. Желев/